

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาของสังคมไทยมีลักษณะสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ การแก้ไขจึงไม่อาจจะทำได้โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องร่วมมือกันด้วยการให้การศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือของรวมทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนวัฒนธรรมและปรับค่านิยมของประชาชนคนไทยให้เข้าถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ จึงต้องปรับปรุงการศึกษาให้ทันกับสภาพของสังคมด้วย นักการศึกษาหลายท่านได้เน้นความสำคัญของการศึกษาที่สนองความต้องการของสังคมและชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม ที่ตนมีส่วนร่วมอยู่และเข้าใจสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่แล้วสามารถนำความเข้าใจมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและหมู่คณะ หรือสังคมให้เป็นไปในแนวทางที่อำนวยประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นในสังคม ช่วยกันเสริมสร้างชีวิต และสังคมให้ดีขึ้นอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นสำคัญ โดยทุกฝ่ายต่างมีใ้กำหนดยุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในด้าน การเรียนการสอน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานกำลังคนที่มีคุณภาพในการเสริมสร้างประชาชาติใหม่มั่นคงและเจริญก้าวหน้าในอนาคต

ในช่วงเวลาที่ยี่สิบปีมานี้ประเทศต่างๆ ได้พยายามวางแผนการศึกษากันอย่างจริงจัง และการพัฒนามักจะจำลองหรือเลียนแบบการพัฒนาจากประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ โดยคาดว่าจะทำให้ประเทศของตนเจริญทัดเทียมได้อย่างรวดเร็ว โดยเกือบมิได้คำนึงถึงพื้นเพทางวัฒนธรรมและสังคมของตนนัก ผลปรากฏออกมาจากทั่วโลกอย่างแน่ชัดว่า การศึกษาซึ่งเลียนแบบมาจากสังคมอื่นอันไม่สอดคล้องกับสังคมของตน นอกจากจะไม่

ทำให้ประเทศก้าวหน้าไปเท่าที่ควรยังคงนับจะเป็นการสร้างปัญหาขึ้นมารอบคาน¹
 ดังนั้นวิชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องของโดยตรงต่อการที่จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้คือ วิชาสังคมศึกษา
 เป็นวิชาที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าแก่สังคม เพราะลักษณะ
 เนื้อหาและขอบข่ายของวิชาเป็นเหมือนแกนของวิชาต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้
 ประโยชน์ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้
 ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการและสถานประกอบการต่าง ๆ
 ได้² และตามเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มุ่งเน้นให้บุคคล
 ได้มีโอกาสรับการศึกษาตลอดชีวิต วิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีจุด
 ประสงค์ดังนี้³

¹ลีปนันท เกตุทัต, "ทิศทางการศึกษาไทย," วารสารสภาการศึกษา
แห่งชาติ 12 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2521), หน้า 5.

²กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521
 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520), หน้า 1.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. เพื่อให้มีความรักชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ในผลงานอันดีของคนไทย รู้จักซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งเอกราชและรู้จักรักษาแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่ดีงามของชาติ
3. เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจและมีคุณคุณสมบัติต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทย
4. เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี โดยอาศัยคุณธรรมและวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญ
5. เพื่อเสริมสร้างบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศและในประชาคมของโลก
6. เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ต่อบทบาทของตน ตลอดจนเห็นคุณค่า มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์โดยรวมเป็นสำคัญ

โจนาธาน ซี แมกเลนดอน (Jonathan C. McLendon) ได้ให้ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า วิชาสังคมศึกษามีบทบาทในการรับผิดชอบทางด้านการศึกษาเพื่อชีวิตของเด็กในโลกอันซับซ้อนนี้ ทุกแขนงวิชาในหลักสูตรของโรงเรียนจะมีข้อมูลทางด้านสังคมศึกษาอยู่ด้วย ในสาขาวิชาสังคมศึกษาจะศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาซึ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ และยิ่งกว่านั้นสังคมศึกษายังมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยเฉพาะกลุ่มคน ทั้งนี้เพราะกลุ่มย่อมมีอิทธิพลมากกว่าปัจเจกบุคคล สังคมศึกษาได้รวบรวมวิชาพื้นฐานในด้านการศึกษาทั่วไปในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คือ เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจการเมือง สังคมวิทยา มานุษยวิทยา กฎหมาย จิตวิทยาสังคม ดังนั้นแขนงวิชาสังคมศึกษา

จึงขยายขอบเขตและเจริญขึ้นอย่างมั่นคง¹

เลียวนาร์ค เอส เคนเวอร์ธี (Leonard S. Kenworthy) ได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่ช่วยให้เด็กมีความเข้าใจถึงมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ชาติอื่น ๆ โดยคาดหวังที่จะให้เด็กนักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม² ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักการศึกษาไทยที่เน้นการศึกษาเพื่อให้สามารถมีชีวิตที่มีสุขและชี้ให้เห็นว่า พื้นเพเดิมของไทยเชื่อกันว่าชีวิตที่มีความสุขคือชีวิตที่ปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ทั้งยังสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เข้ากับตนเองได้ตามกฎแห่งธรรมชาติโดยไม่เอาวัดเอาเปรียบธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ธรรมชาติ ทั้งธรรมชาติของมนุษย์ ของสังคม ของสิ่งมีชีวิต ของสิ่งไม่มีชีวิต เป็นการศึกษาตลอดชีวิตทั้งนี้เพื่อเรียนรู้ชีวิตและสังครวม ๆ ชีวิตนั้น³

ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนการสอนของครู แต่การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากจะมีข้อบกพร่องในเรื่องหลักสูตร และเนื้อหาวิชาแล้ว ข้อบกพร่องเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนเป็นปัญหาและถึงแม้ว่าจะมีการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาใหม่ในปี พุทธศักราช 2521

¹ Jonathan C. Melendon, Teaching the Social Studies: A Handbook (N.E.A.: Department of Classroom Teacher, American Education Research, 1960), P.4

² Leonard S. Kenworthy, Guide to Social Studies Teaching in Secondary School (Belmont California:Woodworth, 1962), P. 3.

³ สิบปณทั เกตุทัต, "ทิศทางของการศึกษาไทย," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 12 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2521), หน้า 6.

แล้วก็ตามแต่ปัญหาเหล่านี้ยังไม่สามารถแก้ไขได้¹ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นจริงในสังคม มิใช่ในสภาพที่จำลองมาจากสังคมที่พัฒนาทางวัตถุแล้ว

โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญแห่งหนึ่งในการหล่อหลอมความทันสมัยให้เกิดแก่ปัจเจกชนในขณะเดียวกัน ก็มีองค์การอื่น ๆ ในสังคมอีกเช่นกันที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เช่น สถาบันสื่อมวลชน หรือองค์กรทางสังคมในชุมชน² อันที่จริงโลกของเรานี้ก็คือแหล่งสรรพวิชาและส่วนใหญ่แล้วสิ่งอันเป็นสาระที่เราเรียนรู้นั้นมาจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวและจากชีวิตประจำวัน³ โรงเรียนและชุมชนควรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ในระยะเวลาไม่กี่ปีมานี้ชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว.....ผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ทำให้มีการนำชุมชนมาใช้ประโยชน์สำหรับโรงเรียน นักเรียนทุกระดับชั้นมีโอกาสรียนด้วยตนเองถึงสิ่งที่น่าสนใจในชุมชนมากขึ้น อาทิเช่น ศึกษาหน้าที่พลเมืองจากการกระทำของรัฐบาลจริง ๆ ศึกษาวิชาชีววิทยาจากป่า ภูเขา แม่น้ำ สวนสัตว์ หรือศึกษาประวัติศาสตร์จากพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ความรู้และข้อมูลที่ถูกต้องยิ่งขึ้น⁴

1 วิชัย จันทร์เทพา, "ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524).

2 เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, "การศึกษาซึ่งหล่อหลอมความทันสมัย," ครูปริทัศน์

3 (มีนาคม 2521), หน้า 26.

3 สมทรง บัวสาย, วิจารณ์เรื่อง ทรัพยากรเพื่อขยายการศึกษา การปฏิรูปและพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย. โดย นิโคลัส เบเนเน. วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, 12 (ตุลาคม พฤศจิกายน 2520), หน้า 79.

4 นิพนธ์ สุขปรกติ, โสศกทัศน์ศึกษา (ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน: แพร่พิทยา, 2518), หน้า 67.

ในด้านการเรียนการสอนสังคมศึกษานั้น วิลเลียม แทมเบอร์รีโน (William Tamburrino) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีว่า เด็กที่จบจากโรงเรียนมัธยมไปแต่ละปีนั้น ยังมีความรู้ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของตนต่อสังคมและบุคคลอื่นน้อยมาก อาจเป็นเพราะสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองที่อยู่ในห้องเรียนไม่สอดคล้องกับชีวิตนอกโรงเรียน ทำให้สิ่งที่เรียนไปแล้วเป็นเหมือนประสบการณ์เทียม ดังนั้นการสอนความเป็นพลเมืองดีจะให้นักเรียนเรียนจากแบบเรียนอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการปฏิบัติด้วย โรงเรียนต้องสนับสนุนการสอนที่ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มด้วยความภาคภูมิใจในห้องเรียนให้นักเรียนได้มีโอกาสรวมจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยให้ห้องเรียนเป็นเสมือนห้องทดลอง และนำแหล่งวิทยากรในชุมชนเข้ามาในโรงเรียน การสอนต้องให้มีการปฏิบัติจริง โรงเรียนควรให้โอกาสนักเรียนได้ไปสู่เหตุการณ์จริง ๆ ที่กำลังเป็นอยู่ เพื่อเตรียมนักเรียนให้สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยที่ชุมชนต้องการ โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรได้รับการเตรียมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้มากเพราะกำลังจะเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่ควรคัดขาดจากชุมชน¹

เกลน แอล เครน (Glen L. Crane) ได้เสนอแนะความคิดว่า การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ควรคำนึงว่าโรงเรียนเป็น "The School Without Walls" คือการให้นักเรียนได้ใช้ชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ แทนที่จะนั่งเรียนหนังสือในห้องเรียนเท่านั้น นักเรียนควรเรียนรู้โดยมีประสบการณ์ตรงจากโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย โรงละคร สำนักงานและสถาบันทางวัฒนธรรมด้วย โรงเรียนตามแนวคิดใหม่

¹William Tamburrino, "Citizenship Education," The Social Studies, 57 (November 1966): P. 246.

ไม่ใช่หมายถึงอาคารเรียนเท่านั้น ห้องเรียนจะอยู่ที่ใดก็ได้ในชุมชนที่สามารถจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและควยตนเอง และอาจได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเมื่อเขาต้องการ¹

โรเบิร์ต ดี บาร์ (Robert D. Barr) มีความเห็นว่าการศึกษาวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกเรียนรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ ความถนัด และตามความประสงค์ของเขาให้นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้โดยการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เช่น ธนาคาร วัด สถานที่ราชการและหน่วยราชการ ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และให้นักเรียนได้เรียนจากสังคมและวัฒนธรรมของผู้อื่น และโรงเรียนควรพยายามเชื่อมโยงการเรียนในชั้นเรียนกับการเรียนจากประสบการณ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน²

เจมส์ คับบลิว บราวน์ (James W. Brown) ได้เปรียบเทียบแหล่งชุมชน เป็นห้องปฏิบัติการของการเรียนรู้ (Laboratory of Learning) การพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ และการใช้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้นั้นมีประโยชน์ต่อการศึกษามาก เพราะชุมชนเป็นแหล่งวัสดุที่แท้จริง ซึ่งสามารถจะศึกษาเป็นรูปธรรมได้ เป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาความรับผิดชอบวินัยและเพิ่มมนุษย

¹ Glen L. Crane, "The New Social Studies: Recent Attempts to Implement It," The Social Studies, 55 (January 1974): P.25.

² Robert D. Barr, "Beyond the "New" Social Studies," The Social Studies, 54(April 1973): P.159.

สัมพันธ์ระหว่างกัน และทำให้นักเรียนสนใจในการเรียนที่ขึ้น¹ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ภิญญา ตันพิทยคุปต์ ว่า ชุมชนทุกแห่งมีแหล่งความรู้หลายอย่างต่าง ๆ กัน ครูควรสำรวจชุมชนของตนว่ามีแหล่งความรู้อะไรบ้าง ครูต้องรู้จักเลือกใช้ตามความสนใจและความสามารถของนักเรียน เมื่อใช้แหล่งความรู้ในชุมชนแล้วทำให้ผลการเรียนดีกว่าไม่ได้ใช้² ฉะนั้นการนำเอาแหล่งชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและแก้ปัญหาที่สำคัญบางประการได้ เช่น ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ ปัญหาที่นักเรียนไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจเรียนวิชานี้ ทำให้บทเรียนมีความหมายแก่นักเรียนยิ่งขึ้น เนื่องจากนักเรียนได้เรียนจากสภาพที่เป็นจริง จากประสบการณ์ตรงโดยผ่านประสาทหลายทาง

ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าถ้าครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาได้นำเอาแหล่งชุมชนทั้งในและนอกโรงเรียนมาประกอบการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วจะทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายอย่างแน่นอน จึงต้องการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ผู้วิจัยเชื่อว่าผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาและพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกับทั้งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

¹James W. Brown, Richard B. Lewis, Fred F. Hacleroad, A.V. Instruction Materials and Methods (McGraw-Hill Book Company Inc., New York), P. 51.

²ภิญญา ตันพิทยคุปต์, "การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาข้อคิดเห็นของนักการศึกษา หลักสูตร แผนการศึกษาแห่งชาติ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แหล่งชุมชนหรือแหล่งวิทยาการประกอบการเรียนการสอนสังคมศึกษา เช่น จากผลการวิจัยของ วิทยุโธ่ ตันพิทยาคุปต์ พบว่า ครูในกรุงเทพฯ นิยมใช้เอกสารและสิ่งพิมพ์ในการสอนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มากที่สุด ส่วนครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานิยมใช้วัด โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถาน เอกสารและสิ่งพิมพ์มากที่สุด¹ ผลการวิจัยของ ทศพร เชาวน์คีติ² และประหยัด สายวิเชียร³ ได้ผลตรงกันว่า แหล่งความรู้ชุมชนที่ครูใช้มากที่สุดคือ เอกสารสิ่งพิมพ์ วิธีการที่ครูส่วนมากใช้คือการให้นักเรียนไปรวมกิจกรรมของชุมชน จากข้อค้นพบเหล่านี้ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงอยู่ในสภาพแวดล้อมและแหล่งชุมชนที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นการใช้แหล่งชุมชนในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตอนต้นน่าจะมีความสอดคล้องกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า

¹วิทยุโธ่ ตันพิทยาคุปต์, เรื่องเดียวกัน.

²ทศพร เชาวน์คีติ, "การใช้ประโยชน์แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

³ประหยัด สายวิเชียร, "การใช้ประโยชน์ของแหล่งชุมชนประกอบการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดเชียงใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

การใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของครูในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตร หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 คู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

2. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 สร้างแบบสอบถาม 1 ชุด สำหรับถามครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List) แบบเลือกตอบ (Multiple Choice) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open ended) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจคำตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับประเภทและลักษณะการใช้แหล่งชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่องต่อไปนี้คือ

- ประเภทของแหล่งชุมชน
- วิธีการใช้แหล่งชุมชน
- เวลาที่ใช้แหล่งชุมชน
- กิจกรรมที่ปฏิบัติก่อนและหลังการใช้แหล่งชุมชน

เป็นการอยุ่และเป็นมาตราส่วนประเมินค่าโดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ตามความมากน้อยของการใช้ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้แหล่งชุมชน

ความคิดเห็นและขอเสนอแนะเป็นแบบปลายเปิด (Open ended)

2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ใหญ่ทรงกู่คูติ 6 ทาน ตรวจแก้ไข แล้วนำแบบสอบถามมาจัดทำใหม่ให้รัดกุมและเหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีใช้ตัวอย่างประชากรจริงจำนวน 10 คน (คือโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ 4 คน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัยและโรงเรียนสาธิตนำมิ่งโรงเรียนละ 3 คน) จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ได้นำปรับปรุงแก้ไขใหม่ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้กับตัวอย่างประชากรจริงต่อไป

3. การเลือกตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นครูประจำการที่สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้

3.1 สุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพฯ จำนวน 20 แห่ง และโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง 6 จังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพฯ ก็นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และฉะเชิงเทรา มาจังหวัดละ 3 โรงเรียน จำนวน 18 แห่ง รวมทั้งหมด 38 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา (Simple Random Sampling)

3.2 สุ่มครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาชั้น ม.1 ม.2 และ ม.3 มาชั้นละ 2 คน รวม 228 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบด้วยการแจกแจงความถี่ของแต่ละรายการ ซึ่งเป็นแบบตรวจคำตอบและข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้แหล่งชุมชนของผู้ตอบซึ่งเป็นแบบเลือกตอบโดยหาค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ประเภทและลักษณะการใช้แหล่งชุมชนในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของผู้ตอบโดยกำหนดค่าคะแนน (Weight) ออกเป็น 5 ระดับ

ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยหรือมัธยฐานเลขคณิต (\bar{X})

4.3 นำค่าเฉลี่ยของแต่ละข้อมาวัดการกระจายของคะแนนจาก
แนวโน้มนำเข้าสู่ส่วนกลาง โดยหาค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของน้ำหนัก
คำตอบเกี่ยวกับประเภทและลักษณะการใช้แหล่งชุมชนในสถานต่าง ๆ

4.4 เปรียบเทียบประเภทและลักษณะใช้แหล่งชุมชนประกอบการ
เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงโดยใช้ค่าที
(t-test) ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.5 วิเคราะห์ปัญหาในการใช้แหล่งชุมชน ความคิดเห็นและขอ
เสนอแนะแบบปลายเปิดตามความดี สรูปและเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางและความ
เรียง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (ม.1, ม.2 และ ม.3) ประจำปีการศึกษา 2524 จำนวน 228 คน จาก
โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวน 38 โรงเรียนที่กำหนดไว้
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประเภทของแหล่งชุมชน วิธีการใช้ ปัญหา
ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา
ของครูที่เป็นตัวอย่างประชากรดังกล่าว

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในกลุ่มตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยถือว่าเป็น
ตัวแทนของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่เชื่อถือได้
2. ผู้วิจัยถือว่าครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มประชากรมีความรู้เกี่ยวกับการ
เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และเคย
ใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งให้ข้อมูลและความคิด

เห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ อาจจะได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุดังนี้
 การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านอาจไม่เห็นความสำคัญของการตอบแบบสอบถามมากเท่าที่ควร จึงอาจทำให้ได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้าง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การให้ หมายถึง การที่ผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการใช้เพื่อสอนโดยตรง หรือโดยอ้อม เช่น การแนะนำให้นักเรียนไปศึกษาด้วยตนเอง

แหล่งชุมชน หมายถึง แหล่งความรู้หรือแหล่งวิทยาการ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าทางการศึกษาอยู่ในขอบเขตที่โรงเรียนสามารถจะเข้าไปประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้

การเรียน หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำทางให้

การสอน หมายถึง การที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้มีเจตคติ ความรู้ ทักษะ และมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และร่างกาย ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียน

วิชาสังคมศึกษา หมายถึง รายวิชาสังคมศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1)
มัธยมศึกษาปีที่ 2 (ม.2) และมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3)

ครูสังคมศึกษา หมายถึง ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ปีการศึกษา 2524 ที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยนี้

จังหวัดใกล้เคียง หมายถึง จังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพฯ คือ นครปฐม
นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และฉะเชิงเทรา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถาบันฝึกหัดครูใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาให้มีการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหรือปรับปรุงการใช้สื่อการสอนวิชาสังคมศึกษาแก่นักศึกษาคู นักศึกษาฝึกสอนและครูประจำการ
3. กระหวางศึกษาธิการอาจใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร และการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมให้มีประสิทธิภาพ
4. เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยอื่น ๆ